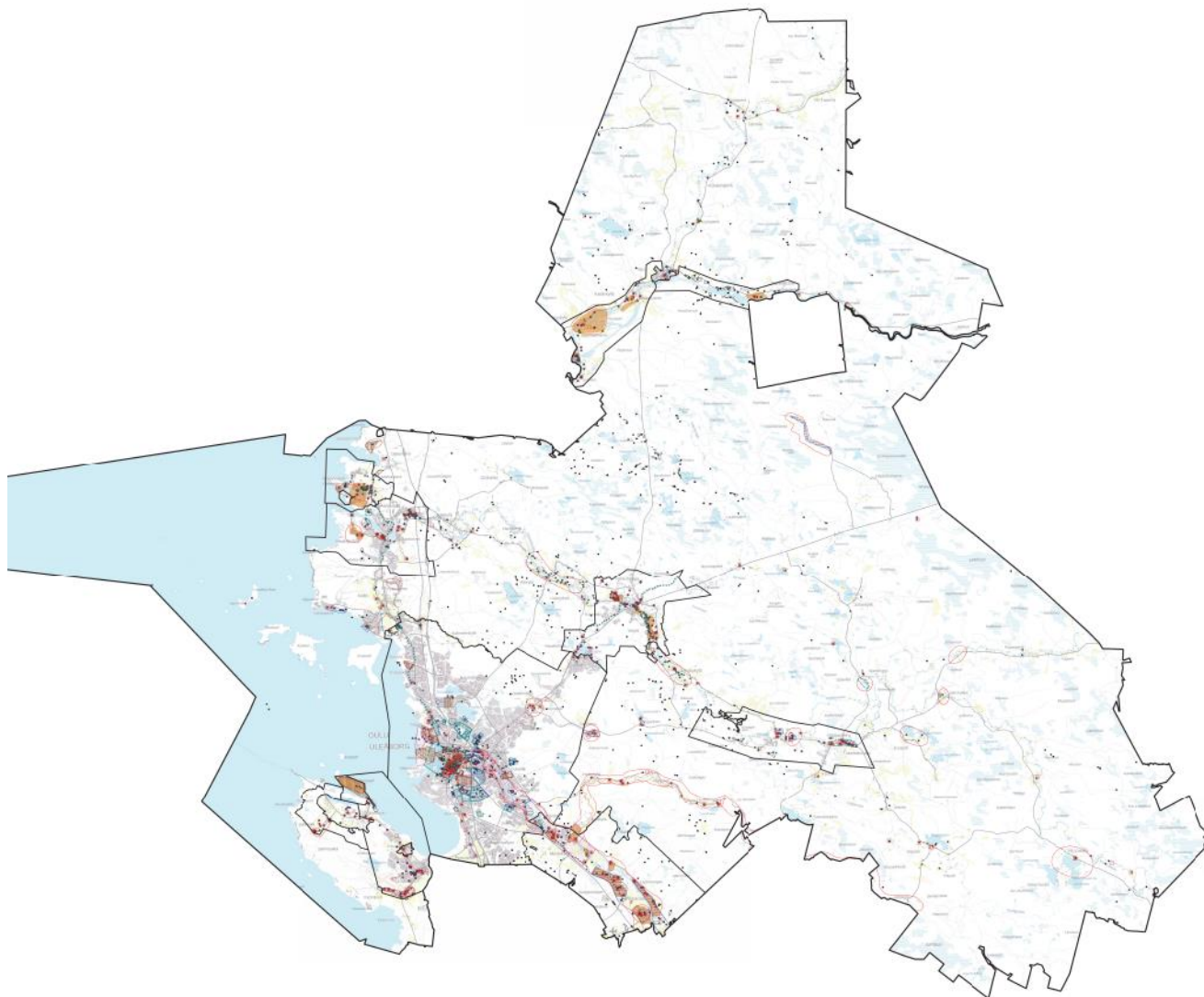

KULTTUURIYMPÄRISTÖN TEEMAYLEISKAAVA

Tavoiteraportti 8.9.2020

Yleiskaavan suunnittelualueena on koko Oulu.

Kulttuuriympäristön teemayleiskaava

Oulun kaupungin yhdyskuntalautakunta on 19.2.2019 asettanut vireille Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan. Yleiskaavassa tarkastellaan Oulun monimuotoista kulttuuriympäristöä.

Tässä tavoiteraportissa kuvataan valtakunnallisia ja maakunnallisia kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita sekä Oulun kaupungin teemayleiskaavalle asettamia tavoitteita.

Lähtökohdat

Oulun kaupungin alueella on voimassa 23 yleiskaavaa, jotka eroavat toisistaan merkittävästi laajuudeltaan ja tarkoitukseltaan. Kaupunkimaisten alueiden maankäytön lisäksi yleiskaavoilla on ohjattu rakentamista kylä- ja ranta-alueilla jokivarsilla ja meren ranta-alueilla. Kulttuuriympäristöä koskevat merkinnät ovat eri aikoina laadituissa yleiskaavoissa vaihtelevia ja osittain vanhentuneita.

Taustalla on vuoden 2013 monikuntaliitos, jossa viisi kuntaa yhdistyi uudeksi Ouluksi. Kulttuuriympäristö nähtiin kuntaliitosvaiheessa merkittäväksi paikallisidentiteetin tekijäksi, ja tuolloin laadittiin Oulun kulttuuriympäristöohjelma. Ohjelmassa on esitetty teemoittain arvokasta kulttuuriympäristöä ja muodostettu sen suojelun edistämistä ja esille nostamista koskevia tavoitteita.

Valtakunnalliset tavoitteet

Luonnon- ja kulttuuriympäristöstä huolehtiminen kestävällä tavalla on tärkeää elinkeinojen, väestön hyvinvoinnin ja alueiden identiteetin kannalta. Alueidenkäytöllä on ratkaiseva merkitys luonnon- ja kulttuuriympäristöjen sekä arkeologisten arvojen säilymiselle sekä niitä koskevien kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanolle. Kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita. Alueidenkäytössä on tarpeen tunnistaa nämä alueet ja ottaa huomioon siten, että niiden arvot turvataan.

Valtioneuvoston 14.12.2017 hyväksymissä valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on kirjattu kohdassa 3.4 Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö: Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.

Maankäyttö- ja rakennuslaki määrittelee yhdeksi alueiden käytön suunnittelun tavoitteeksi rakennetun ympäristön kauneuden ja kulttuuriarvojen vaalimisen. Lain kokonaisuudistus on parhaillaan käynnissä ja syksyn 2020 pykäläluonnosten mukaan alueidenkäyttö koskee ensisijaisesti kulttuuriympäristöjä, joita syntyy ja muotoutuu ihmisen toiminnan seurauksena. Niihin kuuluvat muun muassa kiinteät muinaisjäännökset, eri-ikäiset muut arkeologiset kohteet, rakennukset, rakennelmat ja rakenteet sekä laajemmat ympäristöt, kuten rakennetut alueet, kulttuurimaisemat ja perinnebiotoopit.

Maakunnalliset tavoitteet

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistamisen yhteydessä kulttuuriympäristöjä on tarkasteltu 2. vaihemaakuntakaavassa, joka on tullut lainvoimaiseksi 2016. Maakuntakaavassa on osoitettu kiinteät muinaisjäännökset ja valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt. Keskeisenä sisältönä on maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen päivitetty kokonaisuus, joka perustuu 2013–2016 tehtyihin maisema- ja rakennusperintö-inventointeihin. Tavoitteena on ollut, että maakunnan kulttuuriympäristö uudistuisi ja sopeutuisi ajan tuomiin muutoksiin säilyttäen samalla keskeiset ja eri-ikäiset piirteensä.

Maisemien ja rakennettujen ympäristöjen arvoja tukeva maankäyttö ja hoito edellyttävät osin erilaisia ohjauskeinoja ja toimenpiteitä, joten niitä koskevat merkinnät ja määräykset perustellusti eriytettiin.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa maakuntakaavan yhtenä sisältövaatimuksena on maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen. Lain kokonaisuudistuksen syksyn 2020 pykäläluonnoksissa esitetään, että maakuntakaavalla olisi jatkossa oikeusvaikutuksia koskien vain aluerakennetta, valtakunnallista ja maakunnallista liikennejärjestelmää sekä viherrakennetta.

Oulun kaupungin tavoitteet

Uuden Oulun yleiskaava (kv 2016, KHO 2019)

Yleiskaavan tavoitteena on ollut edistää kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävien ympäristöjen säilymistä ja turvata niiden arvoja. Yleiskaavan tavoiteraportin mukaan tavoitteena on edistää kulttuurihistoriallisten, kaupunkikuvallisten, maisemallisten ja arkeologisten arvojen sekä ympäristön monimuotoisuuden säilymistä ja kehittymistä. Lisäksi tavoitteiksi määriteltiin valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen turvaaminen, ympäristöarvojen hyödyntäminen elinvoiman perustana ja rakennetun ympäristön arvojen säilymisen edistäminen ja monipuolinen hyödyntäminen. Tavoitteeksi asetettiin myös modernin rakennuskannan suojeluarvojen inventointien edistäminen ja arvokkaiden alueiden kehittäminen niiden arvoja kunnioittaen ja rikastuttaen. Uuden Oulun yleiskaavan perusselvityksenä laadittiin Oulun kulttuuriympäristöohjelma.

Arkkitehtuuriohjelma (kv 2017)

Otsikon Kulttuuriympäristö kunniaan alla arkkitehtuuriohjelmassa määriteltiin useita tavoitteita. Kulttuuriympäristön arvot tulisi tunnistaa ajantasaisin inventoinnein ja rakennushistoriaselvityksin. Suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi edellytetään ajantasaista kulttuuriympäristön arvottamista. Kulttuuriympäristön arvot turvataan nostamalla ne etusijalle kaavoituksessa, käyttötarkoituksen muutoksissa, korjauksissa ja kunnossapidossa sekä vastuullisessa kiinteistöjen omistamisessa ja myynnissä. Alueidentiteetin lähtökohtana hyödynnetään alueiden historiaa ja tarinoita, joita käytetään myös suunnittelun lähtökohtana, oppimateriaaleissa ja matkailumateriaaleissa. Kulttuuriympäristötietoisuutta lisätään nostamalla esiin kulttuuriympäristöjä tapahtumien näyttämöinä ja matkailun vetonauloina, kulttuuriympäristökävelyin, seminaarein ja julkaisuin.

Teemayleiskaavan tavoitteet

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa kuvatut tavoitteet

Kulttuuriympäristön teemayleiskaava kuvaa Oulun monimuotoista kulttuuriympäristöä. Tavoitteena on edistää kulttuuriympäristön arvojen säilymistä sekä vahvistaa alueen ja asukkaiden identiteettiä esittämällä kulttuuriympäristö voimavarana. Hanke toteuttaa Oulun kulttuuriympäristöohjelman ja Oulun arkkitehtuuriohjelman sisältämiä sekä kaavatyössä esiin nousevia tavoitteita. Pyrkimyksenä on päivittää ja yhdenmukaistaa Oulun kulttuuriympäristöjen kaavamerkinnät, kuten maakunnallisesti merkittävät kohteet ja alueet, sekä täydentää paikallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen kaavamerkinnät muun muassa modernin rakennuskannan osalta.

Kaupungin tietokantoihin tuotetaan paikkatieto-pohjaista aineistoa helpottamaan kulttuuriympäristöarvojen huomioonottamista muussa maankäytönsuunnittelussa, lupavalmistelussa ja päätöksenteossa. Yleiskaava ohjaa asemakaavoitusta ja tulee ottaa huomioon myös muutoin tarkemmassa maankäytön suunnittelussa, kun se kohdistuu arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Prosessin myötä esille nousseet tavoitteet

Minun kulttuuriympäristöni Oulussa -kysely

Vuonna 2019 toteutettuun avoimeen nettikyselyyn saatiin lähes 400 vastausta. Vastauksissa korostui asukkaan näkökulma ja kulttuuriympäristön tärkeys vastaajille. Kulttuuriympäristöä pidettiin hyvinvointiin ja identiteettiin sekä kaupungin pito- ja vetovoimaan vaikuttavana tekijänä. Kaupungin historia, sen esilletuominen ja säilyttäminen koettiin merkityksellisenä ja kiinnostavana. Tavoitteita teemayleiskaavaan voi johtaa kyselyvastauksista: kulttuuriympäristö toivottiin otettavan paremmin huomioon päätöksenteossa ja muussa toiminnassa ja siitä toivottiin lisää tietoa. Vastauksissa tuotiin esille huolta ennakoimattomista muutoksista, epätietoisuutta koskien mm. puistoihin ja rannoille rakentamista, sekä pelkoa arvojen ja historiallisten kerrosten katoamisesta. Myös reittien, näkymien ja viheralueiden säilymistä vastaajat pitivät tärkeinä.

Sidosryhmätapaamiset

Teemayleiskaavaa on esitelty useissa tilaisuuksissa, joissa on saatu palautetta myös yleiskaavan tavoitteisiin liittyen. Näitä ovat olleet mm. esittelyt Yhdyskunta- ja ympäristöpalveluissa, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa sekä Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunnassa, johon kuuluu useita eri toimijoita kuten Oulun yliopisto. Tilaisuuksissa esitetyjä mm. osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita on pidetty kannatettavina.

Asiantuntijatyöpaja

Kesäkuussa 2020 pidetyssä työpajassa tarkennettiin yleiskaavan tavoitteita laaja-alaisen osallistujajoukon voimin. Tärkeimmäksi teemayleiskaavan tavoitteeksi osallistujat nostivat kulttuuriympäristön arvojen säilymisen edistämisen. Samoin tärkeänä pidettiin alueen ja asukkaiden identiteetin vahvistamista esittämällä kulttuuriympäristö voimavarana. Osallistujien mielestä päättäjien ja toimijoiden tulisi paremmin huomioida kulttuuriympäristön arvo, kulttuuriympäristön merkitystä tulisi pitää esillä julkisessa keskustelussa ja kulttuuriympäristö on tärkeä kaupungin maineelle ja imagolle.

Ohjausryhmä

Teemayleiskaavan ohjausryhmänä on toiminut Oulun kaupungin Kulttuuriympäristötyöryhmä. Työryhmä on käsitellyt teemayleiskaavaa säännöllisesti kokouksissaan ja pitänyt sitä ajankohtaisena ja tarpeellisena. Eryyisen tärkeänä tavoitteena työryhmä on nostanut esiin kaupunkiorganisaation eri yksiköiden kulttuuriympäristötyön tukemista suunnittelussa ja lupavalmistelussa. Lisäksi tavoitteena on käytännön työn helpottaminen ja inventointi- ja suojelutietojen löytymisen kootusti yhdestä paikasta. Myös positiivinen osallistaminen ja kuntalaisten tiedon saatavuus on nähty tärkeiksi teemayleiskaavan tavoitteiksi.

Laaditut selvitykset

Osana modernin arkkitehtuurin arvojen kartoittamista on teemayleiskaavan perusselvityksenä laadittu inventointi 1980-luvun oululaisen arkkitehtuurisuuntauksen rakennuskannasta, ns. Oulun koulun kohteista. Inventointiraportti sisältää suunnitteluatteen synnyn ja ominaispiirteiden kuvauksen lisäksi kolmen aluekohteen ja 49 yksittäisen kohteen arvioinnin. Tavoitteena on rakennusten arvojen tiedostaminen muutosprosesseissa ja arvokkaimpien kohteiden säilyminen.

Oulunsalon yleiskaavan päivittämisen yhteydessä tullaan tarkastelemaan kulttuuriympäristöä erillisellä selvityksellä. Tehtävään on palkattu konsultti, ja työssä tarkastellaan erityisesti maakunnallisia kohteita ja päivitetään inventointitietoja. Oulunsalon kulttuuriympäristöselvitys valmistuu syksyllä 2020 ja se toimii pilottihankkeena vastaaville tarkasteluille Haukiputaan, Kiimingin ja Yli-lin suuralueilla.

Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan tavoitteet tiivistetysti

Kulttuuriympäristö näkyväksi!	Kulttuuriympäristötyö sujuvaksi!	Teemayleiskaava arvojen turvaksi!
Vahvistetaan kaupungin imagoa ja paikallis-identiteettiä esittämällä kulttuuriympäristövoimavarana.	Saatetaan kulttuuriympäristötieto helposti löydettäväksi asiantuntijoille.	Päivitetään Oulun kulttuuriympäristöjen yleiskaavamerkintöjä.
Tehdään kulttuuriympäristö tutuksi tiedottamalla ja avoimella vuorovaikutuksella.	Tuotetaan kaupungin tietokantoihin ajantasainen paikkatietopohjainen aineisto.	Täydennetään yleiskaavaan uusia teemoja mm. modernin rakennuskannan osalta.
Esitellään laadittuja selvityksiä yleisötilaisuuksissa ja julkaistaan ne kaupungin nettisivulla.	Vahvistetaan asiantuntijoiden yhteistyötä ja verkostoja.	Tarkistetaan maakunnallisesti merkittävien kohteiden ja alueiden merkintöjä.